

VEEL DANDARONIST

LINNART MÄLL (INTERVJUU)

Sõnumitooja 23-24, 1989

(Märt Läänemets:) A. Pjatigorski kirjutab, et Dandaroni protsessi valgustati ajakirjanduses laialdaselt. Mel pole sellest vist küll eriti palju juttu olnud. Kas võiksid selle looga seotud üksikasju pisut täpsustada.

LM: Dandaron oli Burjaatia troonipärija. Tema õpetaja Tsedenov rajas 1920. aastal Kižinga kandis Tiibeti eeskujul Burjaatia teokraatliku riigi ning määras oma järeltulijaks Dandaroni. Burjaatia riik hoidus sekkumast vene punaste ja valgete omavhaelisse kähmlusse, kuid see ei päästnud teda purustamisest. Burjaatia võimudele oli Dandaron kogu aeg pinnuks silmas, kuna rahvas pidas temast väga lugu. Protsessi valmistati väga põhjalikult ette. Võimude apluss kasvas veelgi ja selle protsessiga taheti hävitada budoloogia kogu NL-s. Seda nad siiski ei suutnud. Kohtuni õnnestus neil tuua vaid kaks valetunnistajat. Tänu advokaat Nimirinskaja erakordselt julgele käitumisele õnnestus kohtus kõik valetunnistused ümber lükata. Seepärast tundus kohtuotsus isegi seal ootamatusena. Ühe valetunnistaja ajas advokaat oma küsimustega niivõrd segadusse, et see puhkes hüsteeriliselt nutma, mõistes oma vahelejäämist. Muide, panite tähele advokaadi nime, mis tähedav „leppimatu“. Solženitsõn on kusagil kirjutanud, et poliitilistel protsessidel osalenute nimed on alati paljutähenduslikud. Palun: süüdistuse peauurija Hamajev, prokurör Baiborodin. Burjaatia peaprokurör, kes oli lõpuks sunnitud paljudele teatama, et süüdistus nende vastu on maha võetud, kandis nime Fortuna.

Kas puutusid ka ise protsessidega otseselt kokku?

LM: Muidugi. Viibisin just protsessieelsel suvel Burjaatias ekspeditsioonil. Kuna olen eelkõige budoloog, pidin samuti kuuluma hävitamisele. Minu eeliseks oli see, et elasin teise liiduvabariigi territooriumil. Juba tol ajal oli prokuratuuril raske uurimist ühest liiduvabariigist teise üle kanda. Sellepärast püüdsid nad mind Burjaatiasse meelitada, kui ma sinna ei sõitnud, lasti lahti jutt, et Mäll varjab ennast. Kui nad nägid, et protsess ei suuda üleliidulist ulatust võtta, hakkasid nad mind hoopis ignoreerima ja ei saanud kohtukutsetki, kuna teadsid, et minu tunnistused ei tööta nende kasuks. Advokaadi palvel sõitsin ise Ulan-Udesse. Enne tunnistuse andmist püüti mind seal kinni võtta. Jällegi tänu advokaadi julgusele ma siiski sain anda oma tunnistused. Pärast seda Hamajev ähvardas, et maksab mulle kätte. Tõepoolest, umbes kuu aega pärast protsessi, 1973. aasta jaanuaris hakkasid Tartusse saabuma laimavad ettekanded Burjaatia prokuratuurist. Kirjutasin nende kohta küll põhjalikud seletused, kuid hoolimata sellest lasti mind sama aasta juunis üldajaloo kateedri vanemõpetaja kohalt lahti (hiljem küll anti mulle inseneri koht orientalistikakabinetis).

Kes Sind lahti laskis?

LM: Võiks öelda, et süsteem, aga süsteem töötab alati läbi konkreetsete inimeste. Praegu tahaksid kindlasti paljud seda toonase rektori Arnold Koobi kaela ajada, kuid budoloogia oli ja on ka praegu meil Eestis nii mõnelegi pinnuks silmas. Ma ei räägi sugugi ainult endasse puutuvast, kui ütlen: kahju, et mõned inimesed meil Eestis on isiklike või ideoloogiliste probleemide lahendamiseks nii kergesti valmis kasutama võimude abi, mida nad muidu väidavad end põlgavat... Siin, NL lääneosas ei kannatanud kaugeltki mina üksi. A. Pjatigorski kaotas igasugused töövõimad, used ja oli sunnitud emigreeruma Inglismaale, kus ta praegugi töötab Londoni Ülikoolis. Üldse pidurdas see protsess budoloogia arengut NL-s vähemalt kümme aastat. Selles mõttes saavutasid Burjaatia võimud vähemalt osaliselt oma eesmärgi.

Kuid ma ei usu, et nemad Dandaroni hävitasid. Dandaron lihtsalt otsustas lahkuda. Kuhu? Sellest on veel vara rääkida.